

zi, deci în ziua înmormântării, apoi prima duminică după înmormântare și la șase săptămâni. Pausul constă dintr-o pâine făcută din făină de grâu. Se face în felul următor: se face aluatul, se întinde în lung, se împarte în trei porții și apoi se împletește. Pausul are greutatea de două kilograme. Pe lângă paus se mai pune o sticlă de jumătate de litru cu vin și o lumânare.

La priveghi participă multă lume. Aceștia se adună la casa mortului, la ora stabilită de slujitorii bisericii care fac rânduiala priveghiului. După terminarea priveghiului căsenii servesc pe cei prezenți cu vin și cozonac. Toate acestea în cinstea mortului sunt făcute. Sunt puse în circulație mai multe sticle cu vin, care sunt trecute din mână în mână, iar câteva femei fixate dinainte trec pe la toți cei prezenți cu farfurii pline cu cozonac. Tot atunci căsenii cheamă rudeniile, prietenii, vecinii pentru a duce mortul la groapă. Sunt chemați 16 bărbați, 2 băieți și o fetiță. Oamenilor care duc mortul, praporii și sfeșnicile li se pun pe umăr ștergare țesute în război sau batic negru. Sunt împărțiți de o parte și de alta a sicriului. Oamenilor care sunt în partea stângă a sicriului li se pun ștergare sau baticul pe umărul stâng, celor din partea dreaptă li se pun pe umărul drept. Copiilor li se pun batiste.

Sicriul, cearceaful, perna de la cap și pânza de pe față sunt patul de odihnă veșnică a mortului. Sicriul este pus pe catafalc care este adus de la biserică.

În ziua a treia are loc înmormântarea. Vin slujitorii bisericii - 1-3 -, preoți îmbrăcați în odăjdii negre, intră în casa unde este mortul, fac rugăciunile obișnuite, apoi se scoate mortul în curte și are loc prohodul propriu-zis. Prohodul constă din cântări pentru înmormântare, iertăciuni, verșul sau cântarea mortului, a vieții lui, cântat de cantorul bisericesc.

De la Vasile Covaci, 74 ani, 1993.

HORIA MOCANU

Cimitirul de la Săpânța - cimitir de factură celtică?

Cultura celtică, după Vasile Pârvan, se arată mai eficientă în Dacia de abia în La Tene II, de la anul 300 î.e.n. încoace, cu ocazia așezării în masă a celților în vecinătatea Daciei, de jur împrejur și chiar în interiorul ei (Valea Someșului, Maramureș, Moldova de Nord, Basarabia de Sus etc.).

Celții vor conviețui cu autohtonii și vor sfârși prin a fi asimilați de aceștia. De atunci și până astăzi s-a vehiculat o cultură superioară, simbol de trăinicie, a continuității poporului român de-a lungul tuturor veacurilor. Cultura cea nouă nu a fost impusă și nici dezvoltată de noii veniți, acest aport nu a intervenit prin șocuri, ci prin impulsuri înnoitoare, iar cei ce dezvoltă această cultură în Dacia nu sunt nici celții, nici geții, ci românii.

După această mică introducere privitor la fondul de spiritualitate rămas moștenire românilor de la cea mai frumoasă cultură, voi aminti o relicvă legată de cultul morții, "Cimitirul vesel" din Săpânța.

O rugăciune populară spune astfel:

Cruce-n casă,	Îngerașul mă păzește,
Cruce-n masă,	Sfânta cruce mă-ntărește,
Cruce-n tuspătru cornuri de casă,	Îngerașul mi-i lumină,
Dumnezeu cu noi la masă,	Sfânta cruce mi-i hodină.
Maica Sfântă la fereastră,	

Cine vrea,
Poate.

2215

La bunică

Țucu-te, mamă bătrână,
Mult m-ai mai purtat de mână,
Bine de mine-ai cotat,
Numa țâță nu mi-ai dat.
Întoarnă-napoi, nu te duce,
Și te pune după masă
Și rămâi gazdă de casă.
Acar de unde-ai vini
Tăt ușa întisă-a hi
Și oricât io te-oi strîga
Mamă bătrână n-oi avea.

Colecția LAZĂR TEMIAN, Valenii Șomcutei
De la Iuliana Buda, 57 ani, 1992.

2216

Țucu-te, mamă bătrână,
De când rău te-o lovit
Nimic nu Ț-o trebuit
Numa strugurar de mure
Și tri scânduri din padure.
O, bunică, țucu-te,
Suntu-și două drumurele,
Ai grijă pe care-i mere:
Să nu meri p-a somnului
Că ti-i scăpa și-i durni
Și-napoi nu-i mai vini;
Să te duci p-a dorului -
Când Ț-a hi mai dor de noi
Să ma știi vini-napoi.
O, bunică, țucu-te,
Nu știm când ai înturna -
Noi cu drag te-am aștepta
Cu prânzul cald pe masă
Și cu apă rece-n vasă.
Dumneta când îi vini
Prânzuțu ți s-a răci,
Apa-n vasă s-a-ncălzi
Și 'mneata tăt nu-i vini.
Auzit-am, auzit,
Care mere clopotit
Nu-i nădejde de vinit,
Care mere și cântat
Nu-i nădejde de-nturnat.
O, bunică, țucu-te,
Dragă mi-o fost cărarea
Când merém la dumneta,
Da' pe cărare-a crește iarbă -
Mai mult nu mi-a mai hi dragă.

Colecția LAZĂR TEMIAN, Valenii Șomcutei
De la Iuliana Matei, 74 ani, 1992.

Verșuri

Caietele AUREL FĂT, diac
din Desești

2217

Verș la înmormântarea
Domnului Vasile Fodoruț,
9 mai 1987

Hotărâtu-i de-a muri
Orișicine-n lume-ar și.
Împăratu Solomon
O fost împărat și domn

Și prin dreapta lui povață
Ne dă pildă de viață
Și că toate pe sub soare
Toate trec că-s trecătoare;

Toate pe acest pământ,
Toate-s goană după vânt,
Toate pe această lume
Sunt numai deșertăciune.

Că se duce câte unu -
Și înțeleptu ca nebunu
Și săracu și bogatu,
Generalu și soldatu.

Dar dincolo de hotar
Nu țin cont de general,
Nici de înțelept, nici mut -
Numa cum ți-ai petrecut
Viața pe acest pământ
Până nu intra-n mormânt,
Până nu sosé minutu
Să ne înfrățim cu lutu,

Până nu fi scos din casă,
Așezat pe-o mică masă,
Așezat pe-o mică masă
În coșciug fără viață

Ca și Domnu Fodoruț -
Îl cunoaștem foarte mulți
Cine-a fost și ce-i acum
Și stă pregătit de drum,

Părăsindu-le pe toate
La ordinu dat de moarte.
Fraților, iubiți români,
Fraților, iubiți creștini,

Și duiosă adunare,
Am venit cu mic cu mare
Să-i dăm ultimul onor
Domnului învățător,

Dascălului cel iubit
Ce poporul a-nflorit:
A plantat grădini cu pomi,
Au ieșit doamne și domni

După învățătura lui.
A fost fiu al satului,
A învățat mereu poporul
Cum să lucre cu ogorul
Și din ce în ce mai bine
Să avem mai multă pâine
Și mai multă și mai bună.
Azi e ziua cea din urmă,

Ioan Nădișan: Cimitirul din Săpânța

celții. Erau unii care pentru un strop de vin sau câțiva bani se învoiau să moară, se urcau pe un podium, împărțeau la prieteni vinul și banii, se culcau pe scut și întindeau gâtul.

Druzii gândeau că într-o altă lume sufletul își păstrează identitatea, dorințele și deprinderile. Oare aceste deprinderi nu sunt chiar scenele de pe crucile săpânțenilor, referitoare la viața mortului? Celții trăiau deopotrivă în vis și în realitate. Acesta este și sentimentul pe care-l încerci în mijlocul crucilor din paradoxalul cimitir. Creștinismul nu a putut să desființeze păgânismul și nici să-i smulgă rădăcinile care erau prea adânci.

II. - Fondul creștin. Legat de faptele oamenilor și judecata de apoi. Poporul român a dat naștere la o mulțime de credințe pe care Biserica nici nu le-a respins, nici nu le-a acceptat forma. Au fost lăsate ca fiind normative în problema vieții de dincolo de mormânt, la fel și cu sfârșitul lumii, judecata de apoi, raiul și iadul.

După religia creștină, sufletul primește o judecată numită particulară, un fel de autojudecată în care sufletul își dă singur pedeapsa sau primește răsplată după caz și apoi așteaptă sfârșitul lumii la judecata viitoare. Această judecată particulară este zugrăvită în "Cimitirul vesel" și, după cum un proverb românesc spune "Ce-și face omul cu mâna lui..." și cimitirul arată rezultatul prin crucile unde apar faptele defunctului ca o carte de vizită cu care sufletul merge la judecată. L-am numit fond creștin, deoarece celții nu credeau într-o justiție divină care să pună faptele în cumpănă.

III. - Ambele fonduri au ceva comun, în cazul unei dureri exagerate, prilejuită de pierderea celor dragi, se ajunge la o limită maximă unde durerea se transformă în veselie. Se trece de la un pol la altul... Acesta este fondul psihic.

Și să închei cu fondatorul "Cimitirului vesel", el ne divulgă cum a fost sufletul țaranului în suprema intimitate.

Iată o experiență vie, care leagă cerul de pământ, care face o punte între viață și moarte, redată cu un meșteșug de subînțeleșuri și nuanțe, cu o siguranță fără greș a întruchipării și, în fine, cu o spontaneitate neistovită.

1985

Fune trasă
Peste casă.

(Funu)